

קונטרס

עיונים והערות בעניני פורים

עיונים והערות

במגילת אסתר ובמצוות הפורים

נתחבר בעזרת החונן לאדם דעת

ע"י נחום בן לאאמו"ר הגאון ר' נפתלי נבנצאל זצ"ל

בני ברק

אדר תשפ"ג

נר זכרון

לנשמת מו"ח, עבד ד' בכל הליכותיו, והעמיד תלמידים רבות

בשנים, בעבודת ד' ויראתו המשגיה

הגה"צ רבי משה אהרן ב"ר שמואל ניסן ברזורמן זצלה"ה

נלב"ע ביום שב"ת לס' אם בחוקותי תלכו כ"ב אייר תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה

הכתובת:

נבנצאל

רחוב בן יעקב 14 בני ברק

טל: 03-5742807

תוכן הענינים

מגילת אסתר

- א אסתר מן התורה מנין שנאמר הסתר אסתר.....
- ב ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר.....
- ב ברוכה אסתר בעדי.....
- ב ארורה זרש אשת מפחידי.....
- ג אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר.....
- ד בהא דהותר לאסתר משום הצלת כלל ישראל.....
- ד אבל וחפוי ראש.....
- ה בדברי האליהו רבה דהוכיח דצריך ביוהכ"פ להדליק ב' נרות.....
- ה בהא דהקשו תוס' אמאי לא גירש מרדכי את אסתר.....

פרשת זכור ומחיית עמלק

- ז מה שחייבו חכמים לקרא זכור לפני פורים אם זהו זמן גרמא.....
- ז מאי דכתוב בשאול ותעש הרע בעיני ה'.....
- ח אם אפשר היום לקיים מחיית עמלק.....
- ט בענין ארבע פרשיות.....

קריאת מגילה

- יא אם מועיל כוונה לצאת בתוך כדי דיבור לאחר שהתחיל המצוה.....
- יא אם במגילה מקיימים מצות ת"ת.....
- יב עיירות המסופקות אמאי לא מעמידים על חזקה.....
- יג פורים אם נידון כדאוריתא או מדרבנן.....
- יג בברכה שמברכים לאחר המצוה אם סח.....
- יד אם אחד כיון לא לצאת בטעות אם יכול לצאת.....
- טז עוד בענין מי שנתכוין לא לצאת בטעות.....
- טז מי שרוצה לקנות מגילה שרובה כשרה אם עדיף שיקנה מגילה שכולה כשרה.....
- יז בדברי המג"א דמילה בזמנה ומגילה דוחין מילה בזמנה.....
- יז משכחת לה שאחד יוציא עצמו רק מדין ערבות.....
- יח משכחת לה עבד שיוכל להוציא במגילה ואם נשתחרר לא יוציא.....
- יח אם צריך כונה למגילה של יום או דסגי בסתם כונה.....
- יט אם אפשר לברך על חצי מצוה.....
- יט מי שחייב במצוה מדאוריתא אם שייך לומר שהוא חייב גם מדרבנן.....

- כ. אם קורא ב"ד יכול להוציא את הט"ו.....
- כ. כשפורים חל בע"ש.....
- כ. מי שמוציא קריאת המגילה לפני התפילה.....
- כא. הקורא במגילה גזולה.....
- כא. בסתירת הר"ן בין קריאת המגילה לארבע כוסות.....
- כב. מי שבירך ברכות המגילה ודיבר לפני הקריאה.....
- כב. האומר ברכת שהחיינו על דבר אחד אם יכול להוציא שהחיינו אחר.....
- כג. הקורא בלע"ז שיודע אשורית.....
- כה. מי שיש לו מצוה דאורייתא לפני פורים ועי"ז יתבטל מקריאת המגלה של לילה.....
- כה. בברכת הרב את ריבנו שלאחריה.....
- כו. בהא דאדרוגינוס אינו מוציא.....
- כו. משכחת לה מגילה שרק אשה יכולה לצאת בה.....

משלוח מנות

- כז. שולח משלוח מנות לאחד שקיבל שבת.....
- כז. כמה ספקות במשלוח מנות.....

מתנות לאביונים

באופן זכיית האביונים במתנות

- ל. מי שנתן מתנות לאביונים באמצע התפילה.....
- ל. מי ששלח שליח לתת מתנות לאביונים ואח"כ שלח עוד שליח.....
- ל. מתנה אחת לשני לאביונים.....
- לא. מחצית השקל שאחד נותן בשביל השני וכן מתנות לאביונים.....
- לא. מצא מטבע של חמש שקל בבהכנ"ס בפורים.....
- לב. אם מותר לתת מתנות לאביונים במקום שאסור להרהר בדברי תורה.....

עיונים והערות בעניני פורים

ביאורים במגילת אסתר

אסתר מן התורה מנין שנאמר הסתר אסתר

רק יסתיר פניו ממנו. וזה מורה שאפילו בזמן ההסתרה הוא קרוב אליו. וזהו כאן שאם קורה לאדם ניסים גלויים גם בזמן הריחוק, ע"כ שזה לא ריחוק אלא הקב"ה קרוב אלינו אלא מסתיר פניו מאתנו.

ובזה נראה לפרש מאי דאמרינן לעתיד לבא הכל המועדות בטלים חוץ מפורים. דהיינו לעתיד לבא יהיה אורות גדולים וניסים עצומים שהכל יתבטל, אבל הנס שבתוך החושך נמי יש אור זה לא יתבטל כי זה לא יראו לעתיד.

ושמעתי בשם הגר"י הוטנר משל דכמו שהיה פעם יושבים לאור הנרות, והיה אחד שהמציא לוקסים, אבל עכשיו שיש פרוזקטורים הרי לא שוה כלום הלוקסים. אבל היה מי שהמציא שאפשר לראות בלי חשמלים אלא גם בחושך, וזה לא בטל, דיש כאן המצאה נפלאה שגם בחושך יש אור.

המאמר הזה תמוה דמאי פריך על אסתר יותר משאר ניסים, והאריך בזה הגר"א ויש לפרש דהנה בכל הניסים הרי רואים שהיה זמן של הסתרה וזמן של הארה. וכמו בחנוכה בתחילה היה שעבוד של יון ואח"כ היה הניסים והגילויים וכן ביציאת מצרים. אבל בנס של אסתר הרי היה התם בזמן שחטאו בסעודה באותו זמן, כבר היה ניסים נוראים דהיינו ימה שקרה עם ושתי זה כבר היה ניסי הגאולה. ועל זה קפריך היכן מצאנו שגם בזמן ההסתר כבר יש ניסים. ועל זה מביא מהסתר אסתר. וביאור הדבר כמו ששמעתי משמיה דהרב פינקוס, דהנה כשאדם שונא להשני הוא מתרחק ממנו ואינו מתיישב לידו אבל אם נראה שאדם שונא להשני ומ"מ מתיישב לידו, אבל מניח ביניהם חתיכת בד שלא יראה אותו, ואח"כ שיותר שונא אותו, מניח שני מחיצות אבל מתיישב לידו, הרי זה אומר שהוא קרוב אליו ולכן שם מחיצה כדי שיוכל לשבת לידו

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר

דהרי תמיד קבלו מראה דכפה עליהם הר כגיגית אבל שבת קיבל עוד במרה וזה קבלו בארבה.

וממילא בזמן אחשוורוש קיבלו באהבה, והרי שבת כבר קבלו לפני כן באהבה ולכן לא הזכיר כאן שבת ודו"ק.

פי' המהרש"א שהם רצו לעקור את כל הדברים שנקראו אות, וכ' המהרש"א דזה קאי על יו"ט שי"ט נמי מיקרי אות, וצ"ע שהרי שבת ודאי מקרי אות, וא"כ למה לא כתיב כאן שבת. **ושמעתי** לבאר דבלבוש כתב למה בשבת אומרים פעמיים באהבה יותר מיו"ט. וכתב

ברוכה אסתר בעדי

שמעתי לפרש דהרי אסתר גם הפחידה את עם ישראל. אבל זה היה בעדי לטובת עם ישראל.

ארורה זרש אשת מפחיד

ובגמ' מגילה דף יג אמר מפני מה הוצרכו כפרה משום שנהנו מסעודתו של אחשוורוש. וממשיך הגמ' לשאול א"כ שבשושן יהרגו ולא כל העולם ואמר מפני שהשתחוו לצלם, וקפריך א"כ אמאי נצלו ואמר בגמ' הם חטאו לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים שנאמר כי לא ענה בלבו, הרי מבואר מן הגמ' דהיה רק לפנים.

ובעצם הדבר קשה מאי קפריך בגמ' דאמאי נתכפר להם הרי הם צמו שלשה ימים, וכי לא מועיל תשובה על חטא שהשתחוו לצלם.

ומצאנו שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, הפנים יפות על התורה פרשת וילך, והבן אריה בסוף המסכת (זהו אביו של הגר"ס סלנטר) דבאמת היה שני גזרות, גזרה על שושן דנהנו מסעודתו של אחשוורוש, וזה היה חטא גמור

צ"ב שינוי הלשון, דהמן מקרי לאבדי ואילו זרש מקרי מפחיד.

והנה יש סתירה גדולה בענין זה אם הגזרה של להשמיד ולהרוג היה גזרה אמיתית או רק להפחידם.

דהנה בסליחות לתענית אסתר כתוב עם הנמצאים בשושן באכלם מזבח עכרם פער פיו להשטינם צור הסכים לאבדם אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם. צור הסכם לאבדם, ומבואר שם כל ההמשך שהלכו לקברי אבות ומכל ההמשך מבואר שהיתה גזרה גמורה בעליונים.

ואילו לפני זה כתוב בסליחות זרויים ענה ולא "מלב לחלותם" חבו לפנים ורצה בהסרת טבעת, ומבואר דלא היה גזרה בעליונים רק להפחידם.

העולם לא ידעו מזה נמצא דיִשבו עם שק ואפר אחרי שכבר התחיל ביטול הגזרה וזה היה רק להפחידם שיש גזרה ובאמת כבר נתבטלה.

וע"פ הדברים האלה שמעתי לבאר דהרי מרדכי לא נהנה מסעודתו של אחשורוש, וא"כ עליו הרי הגזרה היתה רק של כל העולם, ולא גזרה אמתית וכן הרי מבואר בחז"ל העץ אשר הכין לו, לו הכין, והיינו דמתחילת הגזרה לא היה עליו גזירה. וא"כ כל הגזרה היה רק ליראם.

וזהו מפחידי דהרי זרש היא נתנה העצה לתלות את מרדכי וגזירה זו היתה רק מפחידי ולא גזרה אמתית משא"כ לגזרת המן.

ולפ"ז שמעתי דיוק במגילה, דכתיב אשר אמר המן לאבדם, והפיל פור הוא הגורל להומם ולאבדם, וצ"ב אמאי כאן כתוב לאבדם וכאן כתוב להמם ולאבדם, והיינו דהמן היה בדעתו לאבד את כולם, אבל הגורל שזה היה משמים זה היה לאבד את שושן ולהמם את כל העולם. והדברים מאירים ושמחים.

ולא היה לפנים, וחטא של כל העולם שהשתחוו לצלם. וגם החטא של שושן היה על כל העולם מדין ערבות, ומעתה מיושב הכל כמין חומר דהנה מבואר ברש"י דף טז. דהמן נתלה שלש ימים אחרי הגזרה, והנה כל העולם עדין לא ידעו מזה דעדין לא הגיע להם כלל האגרות של לאבדם, ונמצא דהם לא עשו תשובה כלל. וכיון שכן שפיר פריך בגמ' וכי משא פנים יש כאן דהעולם לא עשו תשובה. ולכן אמר בגמ' דהם רק חטאו לפנים ואילו שושן דחטאו ממש עליהם הועיל התשובה.

והדברים מדויקים להפליא בסליחות לתענית אסתר. דכתוב שם "העם הנמצאים בשושן" וכל ההמשך וזה היה גזרה גמורה, ולעיל כתוב זרויים עינה ולא מלב, וזה מייירי על כל העולם וזה היה לא מלך לכלותם אלא ליראם.

וייצא כאן דבר נפלא מאד. שבשעה שכל העולם ישבו עם שק ואפר הרי בשושן היה ריקודים דזה היה אחרי שהוא נתלה, רק

אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר

ואבירים שהם מתו שאם הם חיים הרי אסור למשה ליכנס לסכנה אף שע"ז מציל את כל ישראל. וי"ל דאמר לה מרדכי הרי גם את בסכנה, וזהו אמר לה את ובית אביך תאבדו, וא"כ הולכת להציל את עצמה ואם משום דהרי אם לא תלך יהיה לה ודאי חיי שעה, הרי ידוע שמותר לעשות ניתוח בשביל אחוזים של חיי עולם אף אם יפסידו חיי שעה, כך היה נראה לפרש.

יש לעיין מה אמר לה, הרי היא טוענת שיש כאן פקו"נ שאם תלך יהרגנה, ואסור לאדם ליכנס לסכנה בשביל הציל את השני. ואף להציל את הכלל אסור. וכמו ביואב שר צבא שהיה אסור לו לצאת מערי מקלט וביאר במשך חכמה שזהו משום שע"ז מסתכן שיהרגנו גואל הדם, ואף שהוא להציל כלל ישראל, ועיין במשך חכמה שביאר בזה מה שאמר למשה על דתן

כאן היתר של אונס וממילא כיון שעושה בהיתר של אונס, אין לו היתר לעשות לשני. דלשני אי"ז אונס, וא"כ יש כאן דין הקל הקל דיכול לעשות עברה באונס ואין לו היתר ברצון. אבל כאן זה להציל עצמה, וזה לא נידון כאונס. ואין לומר דלהציל עצמו זהו נמי היתר של אונס וכמו יותר מחומש, דא"כ כל פעם בחולה וכי יש ענין יותר שיעשה החולה מאיש אחר.

ואילי סובר הגר"א שבג"ע אין כלל היתר של פק"נ, רק כל ההיתר שלא צריך למסור גופו והיינו כמו שיש דין שיותר מחומש לא צריך לתת כך יש דין שצריך למסור כל ממונו אבל לא את כל גופו זהו רק על עצמו אבל כשזה פק"נ של אחר אין כאן היתר וצ"ב.

אמנם בביאור הגר"א פי' דהוא אמרה דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, וכנראה כונתו דאסור לה ללכת לעבור בג"ע כדי להציל את ישראל ובפשטות מבואר בראשונים דהצלת כלל ישראל מתיר, אבל כנראה הגר"א סובר דאסור. אבל א"כ צ"ע מה שאמר לה ואת ובית אביך תאבדו, והיינו דלהציל עצמה היא הולכת אבל אם סובר הגר"א דזה ג"ע שאסור להציל את ישראל אמאי את עצמה מותר כן.

ואף דמבואר במחנה ישראל דאם היו שני חולים ואמרו לכל אחד שיחפור בור ואם לא יחפור יהרגוהו דצריך כל אחד לחפור בשבילו ולא בשביל השני, ואמאי לא נימא שכיון שיש פק"נ מאי נפ"מ מי עושה, אמנם שם הרי יש

בהא דהותר לאסתר משום הצלת כלל ישראל

מותר לאסתר גם ליהרג כדי להציל מחילול ה'. וצ"ע לדינא.

אמנם עיקר מש"כ החזו"א ומותר לעבור כל הג' עברות והוכיח זה מהא דדוד אמר שכדי שלא יהיה חילול ה' רצה לעבוד ע"ז. וכבר הק' כן הרמ"ה. וכתב דלבו לשמים, אמנם שפיר הק' החזו"א דקיי"ל דאף בכה"ג הדין יהרג ואל יעבור.

בראשונים כתבו דהותר לאסתר לעבור משום הצלת כלל ישראל. ויש לעיין אם זה מתיר כל עבירות או רק גלוי עריות.

ויתכן לבאר דהא דמותר להצלת כלל ישראל היינו דאם לא יהיה כלל ישראל בעולם הרי זה חילול ה'. ובחזו"א סי' כד בסנהדרין כתב דעל חילול השם מותר לעבור את כל הג' עברות שבתורה וא"כ לפ"ז היה

אבל וחיפוי ראש

וכתב עפ"י הגמ' בב"ק דבתר מעיקרא וא"כ כשזרקה עצמה מן הגג כבר מיקרי מתה ורק חפוי

ידוע שמביאים בשם הצפנת פענח שאמר למה כתוב קודם אבל הרי קודם היה חפוי ראש

אמאי מבואר בגמ' שצריכים לעשות ת"ב בעשירי כיון דנשרף בעשירי, הרי אם בתר מעיקרא הרי נשרף בתשיעי, דאפילו אם מיקרי שנשרף, אבל דין אבלות ליכא רק כשנשרף למעשה.

ראש עדין לא. ופשוט שאינו כן, דאף אם נימא שגם באדם שילך בתר מעיקרא ומיקרי שהרגו וכמו שמשמע ברמב"ן בסוף כיצד, אבל חיוב אבלות עדי ליכא, ובזה מיושב מה שמקשים

בדברי האליהו רבה דהוכיח דצריך ביוהכ"פ להדליק ב' נרות

ונראה דאחשורוש אמר להמן למה צריך להרגם, צריך שיפסיקו לקיים מצוות, על זה אמר המן אם כבר עבר חמשים שנה מפטירת הוריהם ועדין הם מדליקים נרות הרי הם נזכרים במסורת אביהם והם בסוף יחזרו בתשובה, ולכן אין עצה רק להרגם.

באליהו רבא כתב בהלכות יוהכ"פ דצריך שתי נרות נשמה אחד כנגד אביו ואחד כנגד אמו והוכיח את זה ממה שמבואר בתרגום את מה שדיבר המן על כלל ישראל. ואמר שהם מדליקים שתי נרות ביוהכ"פ, וצ"ב מה איכפת להמן הנרות שמדליקים ומה זה שייך לישראל הרי גם גוי יכול להדליק.

בהא דהקשו תוס' אמאי לא גירש מרדכי את אסתר

ובאבני נזר בריש אבן העזר כתב דלהוציא אשתו זה יותר מכל ממונו והביא ראיה מהא דהתירו לדוד להתיחד ולא לגרש. והרי על יחוד צריך לתת כל ממונו. ומ"מ לא רצו שיגרש וא"כ מה הקשו התוס' שיגרש.

אמנם נראה דאחד שרודף אחר נערה המאורסה דצריך להצילו התם ודאי צריך לתת מממונו. ויתכן אף כל ממונו, דיש סוברים דמותר לחלל שבת. וא"כ אסתר נרדפת ע"י אחשורוש, ובזה צריך ליתן כל ממונו, וכמו להציל השני. אמנם לדעת האבנ"ז אפשר כמו שלא חייבים לתת אבר דגירושין הוא יותר מכל ממונו.

בתוס' הקשו אמאי לא גירש מרדכי את אסתר, ות' דהיה ירא פן יתודע למלך, וברשב"א ת' באופן אחר, וידוע בשם הגר"ש רוזובסקי דהתוס' והרשב"ם לשיטתם, דהרי תוס' סוברים בדף ד בגיטין דצריך עדים לקיומא, וכתב ידו לחודיה לא מהני. וא"כ שפיר כתבו פן יתודע למלך. אבל הרשב"א סובר דכתב ידו שפיר מהני וא"כ יכול לגרשה בחדר סגור עם כתב ידו ואף אחד לא ידע, ודו"ק.

ובעיקר קושית התוס' צ"ע. הרי הרמ"א בסי' שלד ביו"ד כתב דלאפרושי את השני מאיסור לא צריך להוציא ממון, וא"כ כ"ש דלא צריך להוציא את אשתו.

לאחשוורוש, הרי צריכים להרגו מדין רודף אחר נערה המאורסה, ובשלמא מה שגורם שתעבור איסור, י"ל שאין כאן איסור דהיה מותר, ע"פ דין וצ"ב.

ועוד דהמעין בתוס' הרי הקשו רק מהפעם השניה שהלכה ואז הרי נאסרה עליו וא"כ לא מפסיד כלום ממה שמגרש דבלא"ה אסורה. וצ"ע היאך היה מותר למרדכי להציל

פרשת זכור ומחיית עמלק

מה שחייבו חכמים לקרא זכור לפני פורים אם זהו זמן גרמא

פורים, או דהרי לפי התקנה צריך עשרה וספר וזה הרי לא מקיים וא"כ לא מקיים את הדרבנן ורק את הדאוריתא וא"כ אין ענין לפני פורים, או שהיה כאן כמה תקנות, א. לצאת דאוריתא לפני פורים. ועוד, לקרא בספר ובעשרה, ואם לא יכול את כל התקנות שיעשה אחד לכה"פ.

וכן באשה שלא באה לבהכ"נ יכולה לקרא בביתה עכ"פ לצאת ידי הדעות שיוצאים דאוריתא גם לא בעשרה או בספר. אבל לא חיבת דוקא לפני פורים, ובאשה יש עוד סברא כמש"כ שזה הוה זמן גרמא. או שכיון שמדרבנן קבעו זמן בדאוריתא לא הוה זמן גרמא, ועיין.

הנה פר' זכור בעצמותה לא מקרי זמן גרמא כי זה פעם בשנה, אבל מה שחייבו רבנן לקרא זה לפני פורים יש לדון, אם הדין הזה מיקרי זמן גרמא, ונפ"מ אם אשה צריכה דוקא לבא לשמוע לפני פורים או שזה מצות עשה שהזמן גרמא וסגי שתשמע פעם אחת בשנה.

ויש לדון במי שלא יכול לבא לביכהכ"נ לקרא מתוך הספר דודאי שצריך לקרא בביתו מתוך חומש לצאת דעת הסוברים שלא צריך כלל ספר, מן התורה וסגי באחד שקורא, אמנם יש לעיין אם צריך דוקא לפני פורים, דיש לדון אם היה כאן תקנה לצאת זכור דאוריתא לפני

מאי דכתוב בשאול ותעש הרע בעיני ה'

שצריך ארבע הזאות עובר בבל תגרע. וכתב שם בסוגרים דהרי אף דמהני הזאה אחת ולא מעכב, מ"מ יש כאן בל תגרע וכתב ומכאן תוכחת מגולה במי שעושה מצות ה' ומחסר בדבר שהוא לכתחילה עובר בבל תגרע. ומש"כ לכתחילה צ"ב הרי ארבע הזאות אינו דין לכתחילה, אלא זה מצוה גמורה אלא כונתו אפילו בדבר שאין מעכב המצוה. מ"מ יש כאן בל תגרע, וצ"ע לאיזה מצוה נתכוין המ"ב ובאיזה אופן משכחת לה הדבר.

צ"ע הרי שאול רק ביטל מצות מחית עמלק ואמאי כתוב ותעש הרע הרי לא עשה שום עברה רק לא עשה מצוה, ובח"ח על התורה כתב שיתבעו ממנו שהרג סתם גויים כיון שלא קיים מצוה. ותמוה הרי בפשטות כל עמלקי שהורג מקיים בזה מצוה ואם כי המצוה בשלמות להרוג את כולם אמאי מקרי הריגה סתם הורי בודאי נתכוין לשם מצוה.

והנה בביאור הלכה סי' לד הל' תפילין הביא מהא דאם אחד עושה הזאה אחת במקום

לוקים על בל תגרע משום דהוה לאו שבכללות הרי שמקרי יש בו מעשה.

אבל באמת שאינו כן דהרי במשנה כתוב שאם עושה הזאה אחת במקום ד' מקרי אין בו מעשה, ואין זו סתירה למש"כ בהלכות קטנות. דאף אם אחד לובש שלש פרשיות בתפילין י"ל דמיקרי מעשה אבל שעושה שלש מתנות הרי כל הגירוע מה שאח"כ לא יעשה, דהרי כל רגע יכול לעשות וזה מקרי בלא מעשה וא"כ ה"ה הכא מיקרי בלא מעשה.

אמנם י"ל דהכא כבר נתבע על שהרג גויים כיון דהיה אסור לו המעשה זו משום בל תגרע.

ואולי י"ל דאף דמקיים בכל עמלקי שהורג מצוה אבל כשיכול להרוג את כולם אינו מקיים באחד. וכמו שנראה שאחד שיכול להשבית את כל חמצו ומשבית רק חצי, לא מקיים תשביתו ואף שבכל כזית מקיים מצוה מ"מ צריך שישבית הכל ויתכן שכשאינו יכול להשבית הכל בזה מקיים גם בחלק.

והנה כאן בעמלק בודאי שמקיים מצוה בכל אחד, אבל בודאי ששלמות המצוה זה רק אם הורג את כולם, וא"כ יוצא שעבר באיסור בל תגרע כיון שלא הרג את כולם.

ואין להקשות דכל פעם אחד שלא יכול להרוג רק אחד שיעבור בלאו דבל תגרע, דבאופן שהוא אנוס ליכא בל תגרע כמש"כ הקה"י בר"ה, ועוד דיש כאן עשה דוחה ל"ת. דהעשה של מחית עמלק דוחה ללאו של בל תגרע, וכמש"כ הביה"ל דלכך אנו הולכים היום בלבן בלא תכלת ואין בל תגרע משום דיבא עשה של לבן וידחה ל"ת של בל תגרע. ומאי דאיתא במשנה שאם נתערבו הדמים של מתן אחד ומתן ארבע ליכא עשה דוחה, כתבו התוס' דהוא פשע.

וממילא הכא בשאול שהיה לו אפשרות להרוג את כולם היה עובר בבל תגרע, ושפיר כתוב ויעש הרע, ועדין יקשה דבל תגרע היה לאו שאין בו מעשה וא"כ לא עשה רע במעשה, אמנם עיין בהלכות קטנות סי' רפ דכתב דלא

אם אפשר היום לקיים מחיית עמלק

יהיו אבל עמלק המצוה להורגם וזה מקרי צריכה לגופה.

וכן חזינן מהאי דכתב הגר"א דמצוה ליסרם. וכן אומרים משם הדובב מישרים שהוכיח מרש"י דף סו בפסחים שרש"י פי' מיחוי קרביו היינו נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק, וחזי' דיש ענין ליסרם.

מצאנו שהיעב"ץ היה כותב עמלק ומוחקו וצ"ע דהרי אם למחות עמלק א"כ עדיף שלא יהיה בכלל עמלק. וחזינן דכדאי לברוא עמלק ולהרגו. ולו יצויר שאחד היה יכול לברא עמלק בספר יצירה ולהורגו היה מקיים בזה מצוה.

והאבני נזר כתב דלהרוג שבעה עממין היה מלאכה שאינה צריכה לגופה כי העיקר שלא

זה ויקיים מצות מחית עמלק. ואף די ש לומר שהרי אם יבא העמלקי לבקש את הממון הזה הרי יאמר לו המע"ה. אבל יכול לומר שהוא מוותר על הדין המע"ה. אמנם י"ל דאסור לעשות כן. משום דאסור ליתן להם מתנת חנם, וגם דכל הדין למחות משום די שם של עמלק על הממון וזה לא שייך כאן.

ויש לעיין אם בפדיון הבן מי שרוצה לפדות אצל כהן שהוא בודאי כהן, ואומר שמקנה זה לאותו כהן שכלפי שמיא גליא שהוא כהן, ושהוא הכי זקן, האם מקרי בזה פדיון, דהרי כל כהן שיבוא הרי ידחהו שמא הוא לא כהן.

ומעתה הרי יכולים לקיים היום מצות מחית עמלק שיזכה לעמלק ממון וישמיד אותו. ויכול לומר שמקנה לעמלקי שהכי זקן שיודעים בשמים שהוא הכי זקן ולהשמיד את זה, ואין לומר דאין שום צורה להקנות לו דאין זכיה לגוי ואין שליחות לגוי. די שני אופנים שיקנה א. לפי המשאת בנימין דמגוי לגוי יש שליחות הרי יכול להפקיר ואח"כ יזכה גוי בשביל גוי, עוד יכול לתת לאחד כסף ויקנה מדין עובד כנעני לעמלקי הכי זקן. וזה תלוי במחלוקת אחרונים אם מהני עבד כנעני לגוי. וממילא יש כאן מעות של עמלקי, וישמיד את

בענין ארבע פרשיות

ושקלים. וכן בסי' קמג שכתב השו"ע אם מותר ללמוד בקריאת התורה, וכתב המ"ב דבפרה אף אם מדרבנן לא ללמוד, וחזינן מכאן דפרה מדרבנן אין הכונה קריאת התורה רגילה אלא מצוה גמורה מדרבנן.

ויוצא לן, שיש זכות מן התורה, פרה חיוב דרבנן וחודש ושקלים קריאת התורה רגילה, וא"כ צע אמאי כפרים לא צריכים לבא או צדוקים הם שלא מקיימים דרבנן, וכן מה שמפורש שהגר"א נהג לקרוא בעצמו פר' זכור משום מצוה בו יותר מבשלוחו, אמאי בפ' זכור לא נהג כן, ומשמע דזה וסתם קריאת התורה.

והנה בשעה"צ כתב דאף אם נקל שאפשר לתת לסומא לעלות לתורה שהרי הקורא צריך לקרות יחד, אבל בפ' זכור יש להחמיר, והיה נראה להיפוך דהרי במגלה לא צריך שיקרא

הנה בכל קריאת התורה לא צריך כוונה לשם מצוה. ויש לעיין היאך הדין בשקלים והחודש ופרה.

והנה יש לעיין אם פרשת פרה דרבנן אם הז מצוה דרבנן או שזה קריאת התורה רגילה וכן שקלים והחודש אם זה קריאת התורה רגילה. ולכאורה מהשו"ע נראה שזה קריאת התורה רגילה דכתב השו"ע דבפרשת פרה אם זה דאורייתא צריך לבא בני הכפרים ואם זה דרבנן לא צריך לבא. ואינו מובן דאטו מצוה דרבנן לא חייבים הכפרים לקיים. ומשמע מזה שזה סתם קריאת התורה ואינם מחויבים לבא כי זה דין על הצבור.

אמנם במ"ב מוכרח לא כן, דכתב לגבי פרשת פרה דגם צריכים כוונה לצאת אף אם זה מדרבנן ולא כתב כן על פרשת החודש

משום דשם שומע כעונה, אלא דבקריאת אבל זכור ודאי שיהיה שומע כעונה, וא"כ זה התורה אין שומע כעונה דזה חיוב על הצבור. סברא שלא יצרך כלל השומע לקרות עמו.

קריאת מגילה

אם מועיל כוונה לצאת בתוך כדי דיבור לאחר שהתחיל המצוה

יש לעיין באופן שתוכ"ד חשב שלא לצאת, וכגון אחד שומע הבדלה, וכשגמרו ועדין תוכ"ד נתכוין לא לצאת כדי שיוכל לעשות לבני ביתו.

ונראה שכאן יש יותר סברא שכן יהני, דהרי ידוע מה שיסדו רבותינו דהדין כונה לצאת הוא בגוף המצוה אבל הכונה לא לצאת זה מהני משום דבע"כ לא נפיק. וא"ז משום שחסר במעשה וממילא אף אם נאמר דאחר שעושה המעשה לא שייך עכשו לעשות את המעשה לשם מצוה, אבל להחליט שאינו רוצה לצאת ידי מצוה זה יתכן שכן יכול דזה אינו מגרע את המצוה אלא בע"כ. לא נפיק ותוכ"ד של המצוה היה בע"כ ויתכן שלא יוצא, ושמעתי שהגרש"ז אורבך פשיטא ליה שמהני כוונה לא לצאת תוכ"ד.

יש לעיין אם אחד התחיל לשמוע המגילה, בתחילה לא חשב לצאת. ובתוך כדי דיבור של התחלת הקריאה חשב לצאת אם מהני תוך כדי דיבור לענין זה. ומסברא היה נראה שלא מהני, וכמו אם יקח לולב. ואחרי שלקח תוכ"ד יתכוין לצאת פשוט נראה שלא מהני.

אמנם ידוע מהתבואת שור שאחד ששחט ותוכ"ד לשחיטתו חשב לדבר שפוסל בשחיטה רק פסול וחזי' דהמחשבה של תוכ"ד יכול לחול בשחיטה וא"כ ה"ה כונה למצוות.

יש להביא ראיה דמהני כונה תוכ"ד דהיה עובר אחרי בהכנ"ס ושמע קול שופר אם נתכוין לצאת יצא, ובפשטות לא מיירי שידע שהולכים לתקוע אלא מיירי שמיד כשהתחיל לשמוע תוכ"ד חשיב לשם מצוה וזה מהני ליחשב כונה, וצ"ע.

אם במגילה מקיימים מצות ת"ת

בתורה והגיע זמן ק"ש אם כיון לבו יצא ואם לא לא יצא ומקשה בגמ' למ"ד מצות צריכות כונה. וכן במגילה נמי כתוב כן. והר"ן פ' כמו הגמ' בברכות. ואם נימא דבק"ש אין יוצא ת"ת. א"כ הרי שכיון לתלמוד תורה הרי כיון למצוה אחרת ודעת הר"ן בר"ה שאף אם אין צריכות

דנו האחרונים אם בקריאת המגילה מקיים מצות ת"ת, וידוע דעת החזו"א שכיון שמקיים מצות מגילה לא מקיים בזה מצות ת"ת וכן מביאים דעת החזו"א גם בק"ש שמקיים רק מצות ק"ש ולא מצות ת"ת. וקשה על זה דמבואר בגמ' היה קורא

דאף מי שקורא ביום השני מגילה מספק יכול לקרותה לפני ברכת התורה. ולפ"ז א"ש דבמרדכי אין מקיים ת"ת אף על הצד שלא חייב כיון דעושה זה מחמת ספק. וממילא שפיר עובר בבל תוסיף כיון דלא מקיים מצות ת"ת. ואם נימא כן יתישב דהנה במ"ב הביא דבבין השמשות קורא ק"ש יקרא ויתנה שאם זה לא הזמן לא מכיון לשם ק"ש ואינו מובן מה צריך להתנות הרי על צד זה לא מקיים ק"ש ומשמע דהיינו משום בל תוסיף, וחזינן דאיכא בל תוסיף בק"ש. אמנם אם נימא דכשעושה מספק לא מקיים ת"ת הרי שם כיון דעושה מספק לא מקיים ת"ת ושפיר עובר בבל תוסיף.

ויש מקשים מהא דאיתא בגמ' ר"ה דבברכת הכהנים עוברים בבל תוסיף והר"ז נמי ת"ת. וליכא למימר דהחזו"א מדבר רק על בל תוסיף של עוד יום משא"כ שם זה בל תוסיף של עוד ברכה, דלהדיא מבואר בתוס' בר"ה שהקשו דגם אחד שקורא עוד הפעם ברכת כהנים שיעבור בבל תוסיף. אמנם כיון שעושה בפריסת כפים שפיר עובר בבל תוסיף דרק במחשבה סובר החזו"א דלא עוברים אבל כאן לא מקרי במחשב אלא מיקרי במעשה ע"י פריסת כפים, ודו"ק.

כונה אבל אם נתכוין למצוה אחרת לא יוצא. ובשלמא אם תמיד בק"ש יוצאים ת"ת א"ש אבל אם לא יוצאים מיקרי כיון למצוה אחרת וצ"ע.

הנה במרדכי במגילה כתב דכשקורא בט"ו צריך לכיון שאם לא הזמן מכיון שלא לצאת. דאם לא יכוין כן עובר בבל תוסיף. והנה ידוע שנחלקו הח"ח והחזו"א אם אחד קורא ק"ש אחרי הזמן אם עובר בבל תוסיף. ודעת החזו"א דאינו עובר בבל תוסיף כיון דמקיים בזה ת"ת ומוסיף מיקרי רק כשמוסיף פעולה חדשה, אבל כאן הרי זה מצות ת"ת. וקשה דא"כ אמאי כתב המרדכי דמיקרי מוסיף הרי מקיים כאן ת"ת. אלא דלהחזו"א לשיטתו הרי במגילה לא מקיים ת"ת, וא"כ שפיר היה בל תוסיף, אבל כאן לא יועיל דעל הצד שא"ז מגילה שפיר הוה בל תוסיף. וכן בק"ש לאחר זמנה הרי כתב החזו"א דא"ז בל תוסיף משום דמקיים מצות ת"ת וכוונתו שזה אחר הזמן. וא"כ גם במרדכי הרי זה על הצד שלא מקיים מגילה, ואז הרי מקיים ת"ת ואמאי עובר בבל תוסיף.

ויתכן לומר, דלהחזו"א גם אם אחד קורא מגילה מספק נמי לא מקיים ת"ת, כיון דלמעשה עושה את זה מחמת ספק מגילה ולא מחמת ת"ת. וכן שמעתי בשם הגר"נ קרליץ

עירות המסופקות אמאי לא מעמידים על חזקה

שלא מקרי שינוי בעיר אם היא מוקפת חומה או לא. אבל עדין קשה שנעמיד אותם על דין שלא היה להם דין מוקפות חומה וי"ל דהרי עד

יש לעיין בכל עירות המסופקות אם מוקף חומה. הרי פעם לא היה מוקף חומה וא"כ שנעמיד על חזקה שנשאר לא מוקפות. ויתכן

חומה. לא היה כלל ספק ואז ידעו, ויתכן שבכה"ג שידעו ושכחו כלל אין חזקה ובחזו"א כתב [איני זוכר מקומו] דאחד שידע דבר ואח"כ שכח אין כאן חזקה דעכשיו מסתפק מה היה קודם.

אבל הכא י"ל דהרי ידע למעשה זהו שני דיונים בתי ערי חומה ופורים אלא דכיון דנקבע לדין אחד מהני להשני. אבל אם לדין אחד לא היה ספק, ועכשו דנים על דין השני שזה רק עכשו נוגע בכה"ג ליכא חזקה.

וצריך לדעת מה היה מציאות דיתכן שפעם היו מסופקים גם על בתי חומה.

היום לא היה כלל נידון ורק כשנתקן פורים ואז היה ספק לא שייך להעמיד על חזקת דין דלא היה עד עכשיו דין אמנם גם עד היום היה נוגע לדין בתי ערי חומה ונעמיד א"כ בחזקת שלא היה להם דין מוקפות חומה וזה יועל גם על דיני פורים.

אמנם הרי באמת דין מוקפות חומה לפורים ודין לגבי בתי ערי חומה זהו שני דינים דהא טבריא דנו בגמ' דיקרא מוקפות חומה מצד שמקיפה ים והרי לגבי בתי ערי חומה ודאי שים לא יקרא מוקף.

ועוד דיתכן שאז כשהיה נידון על בתי ערי

פורים אם נידון כדאוריתא או מזרבינן

או בקנין מעמד שלשתן ואולי דכלל לא צריך במתנות לאביונים לתת לו שיזכה אף אם לא נהיה שלו סגי ולפ"ז יהני גם לתת לשוטה.

אבל עדין יש לעיין במקנה לו ואינו נותן בידו. ויש לעיין בקטן שהגדיל בפורים ושלח שליח לפני פורים, דהקנין כאן רק מדרבנן אבל בפורים הוא גדול ואז צריך קנין דאוריתא, אמנם אם כמש"כ דלא צריך לזכות א"כ תמיד מהני אבל מ"מ הרי הקטן כל הכסף שלו הוא רק מדרבנן, ושמעתי שאחד שאל את הגר"ח קניבסקי ואמר שיתכן שצריך קנינים דאוריתא.

בשו"ע תרצו איתא דאבל מותר דלא אתי אבלות דיחיד ודחי שמחה של רבים שהיא מדברי קבלה שנידון כדאוריתא, ומבואר מזה דפורים נידון כדאוריתא. וצ"ע א"כ אמאי לר' יהודא קטן מוציא גדול ודנו רק משום חד דרבנן ותרי דרבנן. ויש שרצו לתרץ דגם חינוך מקרי דברי קבלה כמש"כ בחיי אדם חייב לחנך עצמו מדברי קבלה, וצ"ע דא"כ קטן לא יוציא מי שחייב מדרבנן דהוא מדברי קבלה.

ויש לעיין אם יועיל במשלוח מנות קנין דרבנן כגון אם יקנה לקטן דקונה רק מדרבנן

בברכה שמברכים לאחר המצוה אם סח

הקריאה יכול לברך. וצ"ע אם מותר להמברך לומר חזק, ובמ"ב בהל' שמיני עצרת משמע

יש לעיין בכל ברכה שמברכים אחר המצוה כמו ברכה על קריאת התורה אם סח אחר

לא אכפת לן בהפסק, א"כ כיון דהברכה חלה על הנטילה השניה אם כר מהני גם על נטילה הראשונה.

אמנם נראה דחלוק כשמברך לפני המצוה וזה כבר נתפס וממילא מהני גם על ההמשך אבל כשמברך אחר המצוה בהזיתכן שלא יהני שיחול גם על הנטילה הראשונה.

וברעק"א סי' ח' כתב דמי שלבש ציצית בידים מטונפות שלא יכול לומר ברכה, הרי אח"כ אם רוצה לקיים עובר לעשיתן הרי שיפשוט הציצית ויברך על הלבישה יהיה עובר לעשיתן.

וטען ע"ז הרצ"פ פראנק דבכה"ג לא יחול הברכה על מה שלבש מקודם כיון שהיה הפסק, אבל חזינן דהרע"א סובר דכן יחול, וצ"ע אם זה שייך נמי להספק דידן.

דכולם אומרים המלאך הגואל לפני שמברך, ושעה"צ סי' תרצב נסתפק אם סח לאחר הקריאה לפני הברכה שאחרי המגילה אם יכול לברך וכתב דזה תלוי אם זה שייך להמגילה, ומשמע דאם שייך להמגילה א"א לברך ויש לעיין לפ"ז אם שח לפני ברכת ישתבח דזהו ברכה שלאחריה וכן תלוי בנט"י אם סח אחרי שנטל לפני שבירך, ולדעת החזו"א שבמנן ברכו מיד כיון שנתעכל המזון, יש לדון דאם ידברו הוה הפסק.

ויש לעיין בנט"י אם יכול לדבר אחרי נטילת יד אחד כגון ששמע אמן וכדו' ובפשטות יכול, דהרי גם על נטילה של יד אחד מברכים וא"כ הרי הברכה תחול על היד השניה.

אמנם יש לדון אם מותר לו לכתחילה לדבר אחרי נטילה ראשונה ובפשטות הרי כמו אם אחד בירך בתחילה וחלה הברכה הרי אח"כ

אם אחד כיון לא לצאת בטעות אם יכול לצאת

כונה אלא הכונה לאל צאת זה עושה שלא יצאו. וא"כ כיון שזה היה בטעות לא מקרי כונה לא לצאת.

ומצאנו חידוש כזה בשואל ומשיב דכתב שאם אחד טעה בספירת העומר ולמחר נתברר לו שטעה הרי יוצא ממה ששמע אתמול מהחזן ואף שהרי נתכוין לא לצאת אבל אם היה יודע שלא יספור טוב לא היה מתכוין לא לצאת, ממילא יוצא והאריך בזה ולדבריו ה"ה כאן.

אמנם אף שנסכים לחידוש הגדול של בעל השואל ומשיב, אבל זה יועיל רק במגילה של

מעשה היה שנתברר לאחר הקריאה שהבעל קורא החליף בעשרת בני המן אחד לפני השני, ויש לדון אם השומעים יוצאים, דהרי השומעים קוראים לבד עשרת בני המן אמנם הרי בודאי שהם מתכוונים שלא לצאת כי רוצים לצאת במגילה כשרה. והיה מקום לומר שכל מה שנתכונו שלא לצאת זה היה בטעות כי אם היו יודעים שלא יצאו מהבעל קורא לא היו מתכוונים שלא לצאת. ופשוט דא"ז סברא דהרי מ"מ אין כאן כונה לצאת. אמנם י"ל דהרי בדרבנן מצוות אין צריכות

מתכוונים לא לצאת זה מקרי שמתכוונים שלא לצאת ובזה כיון שאם היו יודעים שיפסידו לגמרי הקריאה כן היו יוצאים כבר אין אומדנא דמוכרח שמתכוונים שלא לצאת.

אמנם נראה שלא לצאת צריך כונה להדיא להתכוין לא לצאת ולא מהני אלו היה יודע. וראיה מספירת העומר שאם אמר היום כך וכך לא יכול לספור בברכה והרי ודאי שאומדנא שאילו היה יודע שיפסיד הברכה היה מתכוין לא לצאת אלא שזה לא מהני. וכן מוכרח מפסחים דף קטו שלמ"ד אין צריכות כונה יוצא בכרפס אף שודאי אם היה יודע שלא ראוי לעשות כן לא היה עושה כן. מ"מ כונה שלא לצאת צריך להדיא כונה שלא לצאת.

אמנם בביאור הלכה מבואר דסגי באומדנא שמתכוין לא לצאת עיין בדבריו בהל' נשיאות כפים שכתב כן. וכן בספירת העומר שכתב כן. אבל לפמש"כ הרי מגמ' מוכרח לא כן.

והנה כל מש"כ זהו לגבי האנשים ששומעים, אבל הבעל קורא ודאי לא יצא, וא"כ כיון שלא יצא הרי לא יוכל להוציאם. והנה בקה"י בברכות נראה מדבריו שאם הבעל קורא לא קרא רק חצי מגילה לא יכול להוציא השומעים. אבל בשערי אפרים סי' ז' כתב שאף אם הבעל קורא רק חצי השני של המגילה בלבד יכול להוציא. וזה חידוש יותר גדל דבקרא חצי הראשונה יכול להוציא מדין ערבות, אבל כשקורא רק החציה שני היה מקום לומר דנידון כקורא למפרע. ומ"מ כתב דיכול להוציא. ומאי דמבואר דאם יודע אשורית לא יכול

לילה ולא בשל בוקר, דהרי בלילה זה דרבנן ולא צריך כונה אלא כונה שלא לצאת, אבל אם זה היה בטעות שפיר יוצא. אבל ביום שזה דברי קבלה צריך כונה, וע"י שזה טעות אין כאן כונה.

וכן נראה באחד שקרא ק"ש והתנה אם ההלכה כהמג"א אזי מתכוין לצאת ואם כהגר"א מתכוין שלא לצאת. ואח"כ אחר את הזמן של הגר"א, האם יצא בק"ש שקרא קודם והרי התנה שאם כמו הגר"א מתכוין לא לצאת. וא"כ לא יצא כלל אם ההלכה כהגר"א. אלא דמה שהתכוין לא לצאת זה היה בטעות אבל בדאורייתא הרי מצוות צריכות כונה, וא"כ ע"י זה שזה בטעות לא נהפך שיש כאן כונה. ורק במקום שצריך להדיא הכונה שלא לצאת בזה אולי שיק לומר אם היה יודע לא היה הכונה לא לצאת.

ומעשה בישיבה שעשו הבדלה, והיו כאלה שרחוקים ולא מצליחים להריח וכן להנות מהאש. ולכן כשאומר הברכה על הבשמים הם מתכוונים לא לצאת. ובפעם אחת לא היו בשמים ואמר הברכה והם נתכוונו שלא לצאת אבל הוא גמר ברכת הבדלה, ונמצא שבטעות חשבו לא לצאת וזה תלוי במש"כ.

אמנם יתכן שכשאומרים עשרת בני המן לא חושבים להדיא שלא לצאת, אלא זה אומדנא דמוכרח שמתכוונים לא לצאת דאם יהיו יודעים שמפסידים בזה, א"כ כבר ליכא אומדנא דלא חשבו להדיא, אלא דאם היו יודעים דמפסידים הקריאה מתוך המגילה היו

מהני מ"מ לגבי השומע יצא. וא"כ סובר השערי אפרים דאף בכה"ג יכולים לצאת.

ובספר שלמי תודה נסתפק בפורים שחל בשבת בט"ו דאז הדין דקוראים ב"ד. והדין שבן כרך יוצא רק בצבור כי זה שלא בזמנו, היאך יהיה אם יקרא הבן כרך שלא בצבור אם יכול להוציא מדין ערבות ואף דהוא לא יוצא מ"מ מהני כמו שעמד מחוץ לבור.

להוציא בשאר לשונות ואף שהבעל קורא לא יכול להוציא אם יודע, התם צ"ל, דאי"ז קריאה כלל, אבל כשזה קריאה אף שהוא לא יוצא שפיר יכול להוציא.

והנה במ"ב סי' תקפז שאם אחד קורא לתוך הבור והוא עומד מחוץ לבור דלגביו לא מהני כיון דאינו שומע אבל יכול להוציא את מי שבתוך הבור, וחזינו דאף שאצל המשמיע לא

עוד בענין מי שנתכוין לא לצאת בטעות

אז נתכוין לא לצאת. וא"כ אולי כך הדין ואז אינו יוצא בבהכ"ס וצריך לקרא בביתו. אבל לקרא עם ברכות בביתו אין יכול כי אולי עדיף בביהכ"נ בלא ברכות. ויתכן שהאומדנא שלו זה לא היאך הדין, אלא מה שיעשה למעשה ואם יעשה בביתו בלא ברכות אז מתכוין לצאת בבהכ"ס. ולפמ"ש"כ לעל י"ל דמה שהתכוין לא לצאת בבהכ"ס זה היה טעות כי אם היה יודע שיקרא בבית בלא ברכות בודאי היה מתכוין לצאת, וצ"ע אם זה נוגע להשאלה הקודמת.

מעשה היה באחד שהגיע אחר שכבר אמרו ברכות, ונסתפק מה עליו לעשות האם עדיף שיקרא בביתו עם ברכות או שעדיף שישמע ברוב עם בלא ברכות. ועשה תנאי במחשבתו שאם עדיף בלא ברכות ברוב עם אז מתכוין לצאת, ואם לאו מתכוין שלא לצאת. ואח"כ יברר את הדין. ואחר שקרא בירר את הדין ואמרו לו שזה באמת ספק מה עדיף. ויש לעיין מה יעשה עכשיו הרי הוא צריך לקרא בביתו עוד פעם, אבל בלא ברכות. דהרי על הצד שעדיף בביתו עם ברכות דהיינו אם כך הדין

מי שרוצה לקנות מגילה שרובה כשרה אם עדיף שיקנה מגילה שכולה

כשרה

הדס שמשולש חמשים ואחד אחוז, והשני משולש תשעים ותשע אחוז אם עדיף השני או שכיון שבלא"ה זהו דין רוב אז אין נפ"מ כמה רוב.

יש לעיין בכל הדינים בתורה שסגי ברוב כמו בהדס בשחיטה בשתית כוס, והרי לכתחילה עדיף הרי כולו, אבל הכא שעושה רוב האם עדיף מה שיותר, דהיינו אם יש לו

ושמעתי שאחד שאל את הגר"ח קניבסקי אם לקנות מגילה שכולה כשרה או שסגי ברוב, ואמר לו שאין הבדל כיון דבלא"ה יוצאים רק מדין רובה.

וזה יהיה נפ"מ למגילה, דהרי במגילה שלנו הרי יש שאלה, אם כותבים בפניהם או לפניהם, וא"כ בלא"ה יתכן שיוצאים רק מדין רובה וכיון שכן אין כבר נפ"מ אם יצא רק ברוב, ועיין.

ברברי המוג"א דמילה בזמנה ומגילה דוחין מילה בזמנה

ועי' ברמב"ם פי' המשניות פי"ט משבת שכתב שמי שביטל מילה בשמיני זהו חמור משאר ביטול מצות, ואח"כ ממשיך דהנ"מ אם לא מל אח"כ אבל אם מל אח"כ תיקן, וצ"ב.

ובמ"ב בסי' תמה דן מילה בזמנה ותשביתו ואמאי לא כתב שמילה חמורה משום דיש בה כרת כרש"י ותוס' ברכות דף כ. וצ"ע לדינא מי שיש לו אפשרות או להניח תפילין או למול מילה בזמנה מה יעשה, דבתרוה"ד מבואר דקיל משאר מצות, ובתסו' ורש"י מבואר דחמיר משאר מצות ובמ"ב משמע ששואה לשאר מצות.

ועי' במרחשת שדן אם יש דין עד חומש, ובמנ"ח כתב שמילה כיון שזה כרת אין דין עד חומש.

בהשו"ע הביא דמצוה דאוריתא לא נדחית מפני מגילה. ובמג"א הביא מתרוה"ד ד מילה בזמנה נדחית משום דאפשר למחר. וצ"ע דנראה מזה דמילה בזמנה קילא משאר מצוות עשה, ולפ"ז אם יהיה ספק אם לעשות מילה או תפילין עדיף תפילין ותמוה דהרי רש"י ותסו' בברכות דף כ כתבו דאף אם מת מצוה דוחה הכל, אבל מה שיש בו כרת אינו דוחה, והביאו מילה ופסח, ומבואר מדבריהם דילה יותר חמור משאר עשין דנידון ככרת וכאן מבואר להפך שזה פחות משאר מצוות.

ועיין בלבוש בהל' ר"ה שכתב שמילה דוחה ר"ה משום דהוה כרת ועשה שיש בו כרת דוחה לאו ועשה הרי נמי מבואר דנידון ככרת והכא מבואר בתרוה"ד דזה גרע משאר מצוות כיון דאפשר למחר.

משכחת לה שאחד יוציא עצמו רק מדין ערבות

במגילה כיון דשמע בעודו פטור. והחצי בן חורין פטור כיון דשמע בעודו בר חיובא. וא"כ יש כאן אדם שחציו פטור וחציו חייב והרי מבואר בגמ' דחצי עבד וחצי בן חורין לא יכול

יש לעיין חצי עבד וחצי בן חורין ששמע מגילה, ולהסוברים שעבד פטור ממגילה, ונמצא דרק החצי בן חורין חייב, ואח"כ נשתחרר החצי עבד הרי עכשו החצי עבד חייב

עצמו מדין ערבות דהחצי הזה ערב לחצי הזה. אמנם לפ"ז חצי שפחה וחצי בת חורין לדעת הצ"ח דאין ערבות לנשים לא תוכל להוציא עצמה באופן ששמעה ונשתחררה ועיין.

לתקוע בשופר דלא אתי החצי עבד ומוציא החצי בן חורין דהחצי בן חורין חייב והחצי עבד פטור. וכאן זה להפך דהחצי בן חורין פטור והחצי עבד חייב אמנם כאן יכול להוציא את

משכחת לה עבד שיוכל להוציא במגילה ואם נשתחרר לא יוציא

לו חיוב של איש או חיוב של אשה לא יכול להוציא. ולפ"ז אדרוגינוס שהוא עבד ודאי יוכל להוציא כי הוא חייב רק מחמת אשה ואם נשתחרר לא יוכל להוציא, מהגר"ד לנדו שליט"א.

מבואר במ"ב דאף אם אשה יכולה להוציא איש מ"מ אנדרוגינוס שהוא ספק איש ספק אשה גרע כיון שאין אנו יודעים מכח מה הוא בא. והדברים אינם מובנים אבל כך מבואר מהב"י שלמד כן ברש"י. שאחד שספק אם יש

אם צריך כונה למגילה של יום או דמני בסתם כונה

שסובר דמעלות השחר אפשר לקרא גם של יום וגם של לילה.

ואם אחד קורא של לילה ורוצה להוציא השני בשל יום י"ל דהכא מהני דעכ"פ יכול להוציאו מדין ערבות. דהרי גם הוא יכול לקבוע מגילה של יום.

אמנם יש לעיין אם אחד כבר קרא של מגילה של יום, ובא להוציא השני מגילה של לילה, אם מהני מדין ערבות דהכא הרי אצלו זה כבר יום ויותר אין יכול לקרא של לילה והוה כאינו מחויב. או שהרי למעשה זה גם כלפיו לילה אלא הוא לא יכול לקרא של לילה כיון דעשאו יום, ובזה אולי כן מהני ערבות ואף דלא קי"ל כהט"ז מ"מ כל הנך ספקות

מעשה באחד זקן שלא התפלל מעריב ולא קרא ק"ש, ובבוקר קם לאחר עלות השחר ונתכוין לקרא ק"ש של יום, ואח"כ נזכר שלא קרא בלילה ק"ש. ויש לעיין האם עולה לו לשל לילה, כיון דהוא נתכוין לשלם יום או דהכל חדא מצוה, ואם זה שני מצוות יתכן שגרע מלמ"ד אין צריכות כונה דכאן נתכוין למצוה אחרת.

ואולי תלוי במחלוקת השאג"א והמג"א אם ק"ש מקרי זמן גרמא דהמ"א סובר שלא מקרי זמן גרמא דחייב בין ביום ובין בלילה והשאג"א סובר דבלילה זהו זמן גרמא רק בלילה וביום רק ביום.

ואותו ספק יש להסתפק לדעת הט"ז

איתא בק"ש דשם ודאי מהני שיכול לקרות שניהם, ויש לעיין אם לא כיון כלום ולא חשב לו. לא על של יום ולא על של לילה על מה עולה

אם אפשר לברך על חצי מצוה

דאם לא בירך בהתחלה יכול לברך באמצע ומשמע דיכול לברך על חצי מצוה. אבל לפמש"כ יתכן דמקרי דמברך על ההתחלה נמי. ונפ"מ בזה אם אחד קורא המגילה ויודע שיתכן שבאמצע יצטרך להפסיק ויהיה כאן היסח הדעת אם יכול עכשו לברך, דאם נאמר שהביאור דאפשר לברך על חצי מצוה הרי יוכל לברך עכשיו. אבל אם נאמר דהכונה דמברך על הסוף וזה קאי גם על ההתחלה א"כ כאן לא יוכל לברך.

וכן נראה דאם בירך על ההלל וחשב שצריך לומר חצי הלל והסיח דעתו הרי כשגומר את ההלל יברך וכמו שפשטות נראה ממגילה, אלא שצ"ע אם ברכתו הראשונה היתה לבטלה או דשני הברכות טובים דאפשר לברך על חצי מצוה.

יש לעיין אם אחד יברך על אכילת מצה, ואכל חצי כזית והיה סבור שזה כזית והסיח דעתו, ואח"כ בתוך כדי אכילת פרס ראה שלא אכל כזית וממשיך לגמור. האם צריך עוד הפעם לעשות ברכה, וכן האם הברכה הראשונה היתה ברכה טובה דהא בירך רק על חצי מצוה, וכן יתכן שהברכה הראשונה לבטלה. אבל השניה לא, כי בשניה גמור את המצוה וכן יתכן שכשמברך על החצי השני מהני גם על הראשון דמקרי עובר לעשייתה כיון דעדין נמצא במצוה.

והנה במ"ב בסי' תר"ץ כתב דאם קרא חלק מהמגילה והסיח דעת צריך לחזור ולברך. ובפשטות משמע דאינו קורא עוד הפעם מההתחלה אלא מברך עכשיו. וכן מבואר במ"ב

מי שחייב במצוה מדאוריתא אם שייך לומר שהוא חייב גם מדרבנן

אמנם י"ל דהרי יש גם ברהמ"ז מדרבנן דאשה חייבת מדרבנן וא"כ כל איש נמי יש לו החיוב של אשה. וביותר הרי כשאכל רק כזית הרי נתחייב מדרבנן, וא"כ אולי עדין נשאר עליו החיוב דרבנן.

והנה בטורי אבן פי' מה שהבה"ל סובר שאשה לא מוציאה איש זהו משום שאיש חייב

מעשה היה באיש ואשה שהיו בחדר בנופש והיה עמם בנם הקטן. והיה ספק אם בירך ברכת המזון, והיה כמה ספקות באופן שהוא לא יכול לברך עוד הפעם ונסתפקו אם יש ענין שהקטן יוציא אותם, דהרי הקטן חייב רק מדרבנן, ואין דרבנן מוציא מי שחייב מן התורה.

יכול לברך לפני שהתחיבו, אבל הרי גם בלא קריאה יש חיוב דרבנן. וא"כ הרי הברכה חלה על הדרבנן, אמנם הגר"ד לנדא טען, דהרי עכשו שהיה קריאה אין את הדרבנן ונמצא שבירכו על הדרבנן ובסוף אין את הדרבנן, ועל הדאורייתא לא חל הברכה כי עדין לא היה מחויב מדאורייתא.

ויתכן דכל דברי הטורי אבן זהו רק במגילה שאף הן היו באותו הנס, אז זה דין מיוחד לחייב אותם ולא בכל דרבנן.

מדברי קבלה ואשה רק מדרבנן דהם היו באותו הנס, וכתב הטורי אבן דפשוט דאם אין לאיש מי שיוציא אותו ודאי סגי שהאשה תוציא אותו, ובמרומי שדה חלק עליו דבדאי אינו כן דמי שחייב מדאורייתא אינו חייב מדרבנן.

ויש לעיין אם אותו מחלוקת יהיה בברהמ"ז ומעשה היה בברכת כהנים, שברכו הכהנים ולא הכריזו כהנים לפני הברכה, וטען בזה. שנמצא שברכו לפני שנתחיבו ויתכן שאין

אם קורא בי"ד יכול להוציא את הט"ו

אבל להוציא אחר לא יוכל דממ"נ אם זה יום שלאחריו הרי אחר לא יוצא ואם זה יום של קודם הרי הוא לא יוצא, ורק להסוברים דמהני ששומע בטלפון, יש לדון אם מהני בכה"ג וכן יש להסתפק אם קורא של לילה אם מהני להוציא על של יום.

יש לעיין במי שקורא בט"ו אבל הוא יכול לקרוא מפלג המנחה דהיינו בי"ד בצהרים, ויוצא מגילה של ט"ו, אם הוא יכול להוציא בן י"ד או שזה שני חיובים, אבל באמת נראה שאין בזה שאלה. דהרי כל מאי דאפשר לקרא מפלג המנחה זהו משום שנידון כיום שלאחריו,

כשפורים חל בע"ש

להקדימה לשאר מצוות היום וכן אם להקדימה למגילה.

יש לעיין כשפורים חל בערב שבת והרי יש מצות והכינו וגם זה מדברי קבלה. אם ראוי

מי שמוציא קריאת המגילה לפני התפילה

מותר, ומסתבר דלא יגידו לו שהוא יתכוין לא לצאת ורק יתכוין להוציא אותם כי אחרי שקורא מסתמא יכול לכוין להוציאם.

נראה שמי שמוצא קריאת המגילה לפני התפילה, אסור לו לקרות מדין שזה תדיר, אמנם אם מבקשים ממנו שיקרא לציבור ודאי

הקורא במגילה גזולה

יכולים לברך דהרי אצלם אין כאן קול גזול. ואם הם יוצאים האם כבר יכול גם הבעל קורא לברך דכיון דמברך בשבילם נמי כבר אין כאן מנאץ לגבי הברכה.

יש לעיין מי שגזל כסף וקנאו ביאוש ושינוי רשות, ומקדש בזה אשה אם יכול לברך על הקידושין, כיון דזה הגיע ע"י עבירה, או דמיקרי מנאץ כיון דלמעשה מקיים המצוה ע"י עבירה, וכן אם הוא ברכת השבח יתכן שאפשר לברך.

מבואר בשו"ע סי' תרצ"א דיצא אבל שלא יברך ברכות. ויש לעיין אם גם על הניסים לא ושהחיינו לא יברך, או רק הברכה שהיא על המצוה, וכן יש לעיין אם ברכת אשר הניא לא יברך או שזה תלוי אם זה ברכה על המגילה לא יברך, ואם זה סתם ברכה רק מקומו אחרי הקריאה ואז יכול לברך.

ויש לעיין אם אחד גזל מגילה וקורא, והבעלים של המגילה נמצאים שם, אם הם כן

בסתירת הר"ן בין קריאת המגילה לארבע כוסות

לקולא, וא"כ יקשה מ"ש דבפורים לא.

ויתכן לומר דבפורים הנידון על שני ימים וכשדנים מחר לא יהיה נוגע היום משא"כ בכוסות שזה באותו זמן כל הד' כוסות. ועיין באבי עזרי שכתב כעין זה, ובאחרונים דנו בוסתות דרבנן אם יהיה תרתי דסתרי ותלוי גם בזה.

ויתכן לומר דהנה מי שהיה בפורים ב"ד, ואח"כ בט"ו במוקפין חייב לעשות פעמים פורים, ומי שהיה ב"ד במוקפין ובט"ו בפרזים דן בחזו"א דפטור משניהם, וא"כ כל פורים ופורים זה חיוב בנפרד. ולא היה בהסיבה דיש חיוב להסב והשאלה איפה. אלא כאן כל פורים. והשאלה בנפרד. דיש תקנת פורים של י"ד ויש תקנה של ט"ו דכשאנו דנים על פורים של ט"ו ויש לו דין ספק לקולא, ומה שממ"נ יש לו מחר פורים של ט"ו זהו תקנה אחת, וצ"ע.

בגמ' פסחים מבואר דכיון דיש ספק איפה צרך להסב לכן צריך להסב בשניהם, וביאר הר"ן דכיון דאם נאמר ספק דרבנן לקולא הרי לא יסב בשניהם, וממילא חייב להסב בשניהם, ומקשים דאמאי בפורים ספק ט"ו ספק יד כתב הר"ן דחייב באחד מהם וכיון די"ד קריאה לכל העולם לכן תקנו בי"ד. אמאי לא כתב שיצטרכו בשניהם ובמל"מ כתב דהכא יעקר לגמרי תקנת הסיבה, משא"כ כאן.

ובשו"ע סי' תקל"ח איתא שם דמותר לזפת חביות ביו"ט בין גדולות בין קטנות משום דבגמ' ביצה יש ספק על מה רבנן אסרו אם גדולות או קטנות ומספק מותר שתיהם והק' הגר"א הרי בד' כוסות שצריכים להסב בשניהם, ובפמ"ג שם כתב דמדחזינן דרק בד' כוסות הדין כן מוכרח דבשאר ספק דרבנן מותר שניהם אף בסתרי אהדדי, עכ"פ בגר"א מבואר שאינו דין מיוחד בארבע כוסות שלא בכל ספק דרבנן

ובעיקר דין תרתי דסתרי בדרבנן ראיתי בדפים של הגר"א גניחובסקי שאחד שאל את החזו"א שהוא שכח ברכה אחת בודאי בברכות השחר שלא זוכר איזו ברכה, ואמר לו שחייב בשניהם. וכנראה כוונתו מצד שהוה תרתי דסתרי וזהו לא רק בד' כוסות, וכמו שהבאנו מהגר"א. ואף שהרי אם יברך שניהם הרי אחד ברכה לבטלה לא אכפת לן, דכיון דחייב לברך אין זה ברכה לבטלה.

ובזה יש ליישב דהנה התוס' במנחות דף סו כתבו דיכול בבין השמשות לספור ספירת העומר עם ברכה מדין ספק דרבנן לקולא, וקשה אמאי כשיש לו ספק מי פורים שיקרא בראשון מדין ספק דרבנן לקולא ויוכל לברך כמו התוס' שמברך בין השמשות ולפמ"ש"ל דכשאנו דנים על הפורים של "ד הרי שם ספק דרבנן לקולא, וה לקולא שהוא יהיה פטור מפורים של ארבעה עשר ומה שחייב מחר זהו חיוב אחר, ולכן על החיוב הזה ספק דרבנן לקולא.

מי שבירך ברכות המגילה ודיבר לפני הקריאה

כשעושים קידוש ויצאו כולם, הרי אם אחד ידבר לפני שישתה הרי יצטרך עוד הפעם לברך הגפן ואמאי הרי הברכת הגפן כבר נתפסה דיצא ידי קידוש ותו לא יהיה הפסק. וחזינן שמה שזה נתפס על דבר אחר, לא מועיל רק בכה"ג שהכל אותו סוג ברכה אבל כאן זהו נהנים וזה משהו אחר ולפ"ז יתכן שה"ה כאן וצ"ע.

הנה ברכת על קריאת המגילה ודאי הוה הפסק, אמנם בשהחיינו ושעשה ניסים יש לדון, דהרי הואיל ויש צד שגם של היום בלבד צריך לברך, א"כ הרי שכשבירך שהחיינו ושעושה ניסים הרי נתפס הברכה וכשכבר נתפס אין כאן תו הפסק, אמנם בקריאה של יום כבר יהיה הפסק דשם הולך רק על המגילה. אמנם הוכיחו לי לאו כן דהרי בשבת בבקר

האומר ברכת שהחיינו על דבר אחר אם יכול להוציא שהחיינו אחר

אומר שהחיינו על הסוכה אם יכול להוציא בשהחיינו על הלולב. רק שם מהני מדין ערבות, אבל כאן בבת ליכא ערבות כמבואר בפמ"ג. וכן בסוכות יהיה נפ"מ כשמוציא אשה והיא לא חייבת ואין ערבות.

מעשה באחד שנולד לו בת ובזה יש נוהגים לומר שהחיינו ויש שלא נוהגים, והוא ביקש מאחד שמברך על הנרות חנוכה שיוציאו. ויש לעיין אם יכול להוציא דזה שהחיינו על המצו הוזה על לידת הבת. ויש לעיין בשהחיינו על שתי מצוות כמו אם אחד

ויש לעיין אם אחד חייב בברכה כגון ענט"י והוא ספק אם יכול לברך, אם יכול לומר לאחד שאומר בורא פרי העץ שיוציאו בחצי ברכה דהיינו רק בברוך אתה ה' והוא יגמור בורא פרי העץ והוא יגמור ענט"י להסוברים דאפשר להוציא בחצי ברכה, ויתכן דגם בזה א"א להוציא דאצל כל אחד הוא ברכה אחרת.

והנה במ"ב הביא מהמג"א דאפשר לצאת בפ' ויבא עמלק מצות מחית עמלק, וכן בפ' כי תצא.

ולפי מה שמבואר כאן מהמ"ב דצריך שהבעל קורא יתכוין להוציאו בשהחיינו בכל מצוותה יום א"כ גם כאן צריך שגם הבעל קורא יצטרך להוציאו גם בפ' מחית עמלק ולא סגי במה שמתכוין להוציאו בקריאת התורה וצ"ע. דאמאי לא פי' כן דיאמר לבעל קורא שיכוין להוציאו במחית עמלק.

ובמ"ב כתב דהבעל קורא שאומר שהחיינו שיתכוין על כל מצוות היום, וכתב דהבעל קורא צריך לכוין להוציא את השומעים על כל מצות היום, וצ"ב בשלמא השומעים צריכים לכוין על כל מצוות היום אבל למה המשמיע צריך לכוין להוציא אותם על מצות היום הרי סגי שהשהחיינו מתיחס אליהם ואז יכוננו על כל מצוות היום, וחזינן שהשהחיינו על זה ושהחיינו על זה זה שני חיובי שהחיינו ולא יכול להוציא אחד את השני.

וזה נפ"מ להרבה דברים, כגון אם אחד אומר ענט"י של בוקר אם יכול להוציא על נט"י של פת. וכן אם אחד אומר אשר יצר של ברכות אם יכול להוציא באשר יצא שצריכים להגיד משום בריה חדשה, רק תמיד יש ערבות אבל משכחת לה לפי השיטות שאשה לא חייבת בברכת השחר, ורוצה להוציא בברכת אשר יצר בזה שמברכת על דבר אחר אם אפשר להוציא.

הקורא בלע"ז שיודע אשורית

והרי כיון שלא קיבל שבת הרי אצלו לא מיקרי כלל קידוש של שבת. אלא דהרע"א סובר דלא צריך שיהיה מעשה מצוה אצל המוציא דבערבות אין הכונה שהוא נהיה חייב ולכן מוציא השני, אלא דערבות היינו שעושה בשביל השני, ולכן בתשו' רע"א סי' ז' הביא מהא דחרש אינו מוציא דראיה מזה שאם אינו מחויב בדבר אינו מוציא. ומזה הביא ראיה דלא כהצל"ח סובר דנשים אף דאינם מחויבות

מבואר בשו"ע שאם יודע אשורית וקורא בלע"ז לא יצא. וכתב הרעק"א דכיון שהקורא אינו יוצא בה מיקרי אינו מחויב בדבר. וצ"ע אמאי לא כתב דלא היה כאן קריאה לגביו לא הוה קריאה ואין כאן מעשה מצוה וממילא לא מוציא.

אמנם נראה הרע"א לשיטתו דהרי הרע"א כתב דאחד יכול להוציא קידוש לחברו אף שהוא לא קיבל שבת כיון שבידו לקבל שבת.

סובר שערבות לא עושה אותו מחויב, אלא עושה בשביל השני ולכן סובר דצריך להיות מחויב, וכן לא איכפת לן שה לא מעשה מצוה ודו"ק.

ולכן הרע"א פי' שבלעז מיקרי אינו מחויב, דאם משום שא"ז מעשה מצוה הרי ודאי יכול להוציאו לשיטת הרע"א.

ועדין יקשה על הצל"ח אמאי בן י"ד לא יכול להוציא בן ט"ו מ"ש מאשה. ויתכן שסובר שהתם מיקרי שזה לא מעשה מצוה כלל, משא"כ באשה הרי יש לה קיומית וממילא מיקרי מעשה מצוה.

ויהיה נפ"מ בין הרע"א להצל"ח במי ששומע רק סותם אזניו דלדעת הרע"א מוציא כיון דמחויב בדבר ולדעת הצל"ח לא יוציא. וכן מי שאינו שומע אבל אם יצעקו חזק ישמע דלהרע"א מיקרי מחויב בדבר ולהצל"ח הרי אי"ז מעשה מצוה, ודבר זה מפורש ברעק"א דבהלכות הבדלה הק' אמאי מי שאינו מריח מוציא ידי חובת בשמים הרי הוא אינו מחויב בדבר והוה כמו חרש, וכתב דהרי אם יהיה ריח חזק יריח מיקרי מחויב בדבר.

ולהצל"ח לא יועיל דבר זה, אלא דלדעת הצל"ח אין כאן קושיא כלל, דהרי מוציא בברכה על הריח ואת הברכה הרי משמיע לאזנו, דרק הרע"א לשיטתו דסובר דמיקרי אינו מחויב הרי גם בזה מיקרי אינו מחויב.

יכולים להוציא ורק לא יכולם להוציא משום אין בנשים ערבות. ובאבני נזר כתב דהתם הטעם משום דלא הוה מצוה אצלו כיון דאינו שומע, והרע"א סובר שלא צריך מעשה מצוה אצלו אלא עושה בשביל השני. אלא הכלל אם הוא חייב או שהוא לא חייב, ובחרש הטעם שאינו מחויב ובערב שבת כיון דיכול לקבל שבת מיקרי חייב בדבר ולא איכפת לן אי הוה משה מצוה או לא. והצל"ח סובר שלא איכפת לי שלא חייב אלא רק איכפת לי אם זה מעשה מצוה אצל המשמיע או לא. ולכן בנשים כל מה שלא מוציאות רק משום שאין ערבות אבל משום שלא חייבות אי"ז סיבה שלא יוציאו. וכן מה דבן יד לאיכול להוציא בן ט"ו כיון דה לא מעשה מצוה אצלו, אבל לא מכיון שלא חייב.

ומחלוקתם מתבאר דהרי הרע"א הביא ראיה דלא כהצל"ח מהא דאמר בגמ' ברכות דר' שמעון בן שטח הוציא את אחותו בברהמ"ז וחזינן דיש ערבות לנשים. והצל"ח עצמו הק' כן ות' דהתם הוציא גם את ינאי.

והביאור דהצל"ח סובר דכיון דהוציא את ינאי כבר מיקרי מחויב בדבר וממילא מוציא גם את אשתו מדין שומע כעונה, אבל הרע"א סובר דכשמוציא את ינאי לא מיקרי מחויב אלא הוא עושה בשביל השני, ומזה יוצא גם המחלוקת אם צריך להיות מחויב ואם צריך מעשה מצוה. דהצל"ח ובר שהדין ערבות עושה אותו למחויב, ורק אי"ז מעשה מצוה, והרע"א

מי שיש לו מצוה דאוריתא לפני פורים ועיי"ז יתבטל מקריאת המגלה של לילה

דהגר"א למד דקידוש היום ונר חנוכה מיירי אף בכה"ג שמייירי על נר חנוכה של מוצאי שבת. וגם בזה לא מקדשם הים ומבטלים מצוה דאוריתא שעומדת לפניו עכשיו כדי לקיים דרבנן של חנוכה של מחר. וא"כ ה"ה פורים אם יהיה לו מצוה של היום ידחה בביל המצוה דרבנן של מחר, אם לא שנחלק שחנוכה כבר הגיע חנוכה, ואף שדיינינן על הנר שני, משא"כ אם זה יום לפני חנוכה לא יאמר כן המהרי"ל.

וצ"ע היאך מבטלם מצוה דאוריתא בשביל דרבנן, וצ"ל שהוא משום יש כח ביד חכמים לעקור. אבל חזינן דיש מקומות דגם בלא כח ביד חכמים, דהתוס' בברכות כתבו דיכולים לשחרר עבד ולעבור על דאוריתא, בשביל מצוה של רבים דרבנן. והרי התוס' ביבמות דף צ"ב כפי מה שהוכיח בקובץ הערות הרי קם ועשה ושב ואל תעשה אינו תלוי אם הוא לאו או עשה אלא העיקר אם עובר בידיים, וא"י הרי משחרר עבדו עובר בידיים ומ"מ מותר בשביל דרבנן א"כ אי"ז מדין יש כח אלא חזינן דשייך מצוה דרבנן גדולה תדחה דאוריתא וזה דבר מיוחד מאד שלא שמענו וצ"ע.

הדבר פשוט דאסור לו לבטל המצוה דאוריתא, לא מיבעי להרמ"א דמצוה דאוריתא לא נדחית משום מגלה, אלא אף שהמ"ב הביא שכמה אחרונים חולקים, אבל בפשטות זהו רק במגילה של יום שזו מדברי קבלה וכמ"כ הגר"א והט"ז, וביותר דכאן החיוב דאוריתא הגיע קודם.

אמנם יש לעיין בזה, דהנה בביאור הגר"א הבא ראייה להסוברים דמצוה דאוריתא נדחית מפני מגלה מהא דמסתפק בגמ' קידוש הים וקריאת המגילה מה עדיף.

והרי לכמה פוסקים קידוש על היין דאוריתא, ומ"מ קידוש נדחית. וחז"י דמצוה דאוריתא נדחית מפני נר חנוכה וה"ה קריאת המגילה. ומבואר בביאור הגר"א דאינו דין מיוחד דוקא במגילה של יום שזהו מדברי קבלה אלא אף בחנוכה וא"כ ה"ה במגילה של לילה.

והנה בחי' מהרי"ל דיסקין על או"ח (שצא מחדש) הקשה על הגר"א מה ראיתו הרי בגמ' נר חנוכה קדים, וממילא צריך לעשות נר חנוכה, ואח"כ הוא אנוס על הקידוש, ותי'

בברכת הרב את ריבנו שלאחריה

ונראה דאם הפסיק מ"מ יש לו עצה, שיוציא אחר מדין ערבות וממילא יוכל לצאת.

הנה במ"ב נסתפק אם הפסיק בדיבור אם זה מבטל את הברכה כי זה ברכה על המגילה.

ויש לעיין אם יש עשרה בבהכנ"ס ואחד הפסיק, אם מהני דהיינו האם צריכים עשה, ושחייבים בברכת הרב את ריבנו, וא"כ מי שהפסיק לא חייב, או שהעיקר שיהיה פרסומי ניסא וא"כ סגי גם במי שהפסיק, וכן סגי גם באחד מוקף כיון דלמעשה היה בפני עשרה.

בהא דאדרוגינוס אינו מוציא

במ"ב כתב שני טעמים א. דאולי הוא נקבה, וטעם שני דאינו יודע מחמת מה הוא חייב, טעם ראשון צ"ע דאולי הוא נקבה אבל זהו ספק, וא"כ בלילה ספק דרבנן לקולא וטעם שני מחוד מאד דמה אכפת לן דלא יודעים מחמת מה הוא חייב והרי אפילו נקבה יכולה להוציא, וכבר כתבנו לעיל דלפ"ז אנדרוגינוס עבד כן יוכל להוציא דיודעים שהוא חייב כמו נקבה, ואם נשתחרר לא יוכל להוציא.

מושכחת לה מגילה שרק אישה יכולה לצאת בה

דנו היאך הדין במגילה גזולה ויש דמיהו לשופר שיוצא, ויש שכתבו שמגילה שאני, ופי' דבשופר המצוה השמיעה בעלמא ובזה אין גזל משא"כ במגילה שהמצוה קריאה, וזה כן הגיע ע"י גזל, ואם נאמר כחידוש הזה יוצא שאשה אם נאמר דמצותה בשמיעה כן תצא, במגילה גזולה.

משלוח מנות

שולח משלוח מנות לאחד שקיבל שבת

א"ש נמי שמותר להקנות לו דהא מותר להקנות לצורך סעודת שבת.

אמנם יש לעיין אם יכול לעשות סעודה ויחליט שעולה לו רק לסעודת פורים ועל שבת יתכוין שלא לצאת, וצ"ע אם יהני לענין שבת שמתכוין שלא לצאת.

ושמעתי שנחלקו בזה בעל הקה"י ובעל המנחת שלמה, דבקה"י כתב דלהסוברים דיוצאים סעודת שבת בפת הבא בכסנין א"כ כל פעם שאחד אכל בקידוש לפני הסעודה מזונות יצא ידי סעודה וא"כ סעודתו הוא סעודה שלישית ולא יחזור על רצה. ומפלפל בזה באריכות. ובעל המנחת שלמה טען שמתכוין שלא לצאת. וכנראה שהקה"י סבר שהואיל ומצותו עונג לא מהני אף נתכוין שלא לצאת. הגע בעצמך הרי מי שצם תענית חלום מהני משום דהוא עונג לו וכי יועיל אם נתכוין לא לצאת.

יש לעיין כשחל פורים בער"ש ושולח מנות לאחד שכבר קיבל שבת אם מהני. ויש כאן לדון בכמה פנים.

א. כי אסור לקנות בשבת, וזה תלוי אם משלוח מנות צריך לזכות

ב. יתכן שזה מקרי לצורך מצוה אמנם כאן זהו צורך מצוה של המשלח, ולא של מי שזוכה.

ג. ביוזן שיסודו של משלוח מנות שיקים בזה סעודת פורים והרי כיון שקיבל שבת לא יכול לקיים סעודת פורים. אמנם יש לדון בזה דיכול לעשות סעודה ויעלה לו גם על שבת וגם על פורים אבל לא נראה כן דזהו תרתי דסתרי.

ואצו אחד שקיבל שבת ביו"ט יוכל לעשות סעודה שיעלה לו גם על שבת וגם על היו"ט לא נהירא דזהו תרתי דסתרי. ואם היינו אומרים דיכול לעשות שיעלה לו לשניהם הרי

כמה ספקות במשלוח מנות

ג. מי שייכול לתת רק לעני אחד, אם שיתן או שכל התקנה רק לשנים.

ד. מי שאומר לו העני אני לא מוכן לקבל רק אם תתן לי חמש אלף שקל ואין לו עני אחר, האם חייב לתת לו כשאיין זה יותר

א. מי שיש לו רק מין אחד לשלוח אי חייב כדן חצי שיעור במצוות

ב. מי ששלח מין אחד ואח"כ המין השני אם הצטרף, ואם מצטרף אם זה כשלא נאכל. או אף אם נאכל.

לא דנו לחייבה ודאי בקרבן יולדת משום ס"ס שמא הראשון היה לידה, שמא השני או השלישי, והוכיח מזה דכה"ג לא מקרי ס"ס, ויש לדון אם היה כאן צלחת ויש שם חתיכת חלב וחתרכת שומן ואכל אחד מזה, ואח"כ היה עוד צלחת כזו ואכל גם את זה, וכי נאמר שיש ס"ס שחייב שמא בראשון שמא באחרון, ומסתבר שלא וצ"ע.

וברעק"א ביבמות דף קט דן באחד שעתים חולה עתים שוטה שקידש ונתן גט ודן להתירו משום ס"ס וכתב דאין הספקות חלים ביחד, ועל כל ספק בנפרד נפסק לפי"ז ה"ה במשלוח מנות. וצ"ע דהרע"א באבן העזר סי' קכא כתב דאם יש תרי ותרי שקיד ואח"כ תרי ותרי שגירש דמיקרי ס"ס דאולי העדים שקידש נכונים, ואף אם לא אז העדים של גירש נכונים ודן שם משום ס"ס הרי שכן עושים מזה ס"ס, וצ"ע.

מחומש מנכסיו כדי שע"ז יקיים מתנות לאביונים.

ה. מי ששלח מאכלים חלביים אחר סעודת פורים אם מקרי אינו ראוי לסעודה.

ו. יש שדנו שכיון שפורים נידון כדברי קבלה א"כ נידון כדאוריתא וא"כ לא יועיל חזקה שלוח עושה שליחות אם בדאוריתא לא מהני, ושמעתי לומר דעכ"פ יועיל אם ישלח פעמיים דזה מקרי ספק ספיקא, דהרי בכל פעם יש כאן ספק וצ"ע, אם בכה"ג עבדינן ס"ס. אמנם מצאנו בנו"ב סי' נד שאחד כתב לו שאם אחד זרק גירושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו וכך עשה פעמיים דאי"ז נידון כס"ס אבל הנודע ביהודה סובר דזה מקרי ס"ס.

והגר"א גניחובסקי הוכיח פעם דה"ג לא מקרי ס"ס, דהא בפ"ג דנדה באופן שהיה עליה חמש ספקות אם היה ולד או בר קימא דנו שם בתסו' על חטאת העוף הבא על הספק, אבל

מצות מתנות לאביונים

באופן זכיית האביונים במתנות

וּנְרָאָה דיכול לומר שנותן לו הכסף אבל רק כדי לעשות בזה התשמיש הזה, והיינו דזה שיור בגוף הכסף והוא צריך לתת את הכסף הזה, וזה לא הוה ריבית דרק בזכות הזו זכה בכסף. וצ"ע אם בכה"ג מקרי שקיים מתנות לאביונים כיו דלא היה לו זכות בכסף כלל לתת רק לאביונים.

ד. מעשה באחד שהיה לו שתי קופות וכל קופה של עני אחר, ורצה לתת בכל קופה חמשים שקל, והכניס לקופה אחת מאה שקל והיה דעתו להוציא משם שני שטרות של חמשים, ואח"כ לתת אותם מתנות לאביונים ואחרי שהכניס נסתפק למי הכניס.

וּנְרָאָה דלא יכול להוציא מספק ולא קיים דאף אחד מתנות לאביונים, דהרי כשהכניס לשם השטר של מאה לא היה בדעת לתת מתנות לאביונים ועכשו כשרוצה לקחת הרי אין לו זכות לקחת מאף אחד דהמע"ה נמצא שהכסף שלהם גם בלא שיתן מתנות לאביונים ולא מיבעי אם המע"ה זה שלו גם אם כלפי שמיא זה לא שלו. אלא אפילו אם נאמר שעל הצד שזה לא שלו לא נהיה שלו אבל למעשה יש לו זכות לאחוז את זה גם בלא הדין מתנות לאביונים וממילא אינן יוצא וצ"ע.

האם צריך שיזכה בזה המקבל או סגי שנתן לו ויכול לעשות מה שרוצה, ובקופת העיר נותנים להם צ'קים לפני פורים, ובפורים הם מזכים לאותו אחד והם נותנים את זה לענין בשבילו. והנה הוא שלח אותם בערב פורים, והרי זה לא חל השליחות משום דהוה דבר שלא בא לעולם, אבל אם לא צריך להקנות א"ש.

ב. שמעתי להעיר ממרן הגר"ד לנדו דאלו נותנים לקופת העיר כסף בערב פורים הרי אם יבואו לקחת מהם בפורים יאמרו להם המע"ה ותביאו ראייה. וא"כ מקרי אינו יכול להוציא בדיונים. ובזה יתכן שלא מועיל להקנות וא"כ אינו יכול לשלוח אותם להקנות.

ג. בקופת העיר נותנים לאחד הלואה ואת זה הם נותנים לאביונים והוא נשאר חייב להם הכסף. ויש לעיין אמאי לא היה ריבית קצוצה, דהרי הם מלוים לו כסף ובעד זה קוצצים עמו שיתן לקופת העיר כסף ובלי זה יתכן שלא היה נותן וזה דומה לאחד שמלוה לשני וקוצץ עמו ע"מ שיתן סכום מסוים לפלוני. אבל באמת שלא יתכן שזה רבית דאטו אם איזה ראש כולל לוה כסף והמלוה מתנה עמו ע"מ שיתן לאברכים ולא לדבר אחר וכי מקרי ריבית, וצ"ב.

מי שנתן מתנות לאביונים באמצע התפילה

ויפסיד ברהמ"ז אסור לו, וצ"ע אם עוסק במצוה דרבנן פוטר ממצוה דאורייתא אמאי לא יהיה מותר לו מדין עוסק במצוה. אמנם לאחר שכבר חל המצוה יש שסוברים דאין פטור של עוסק במצוה, אמנם בשו"ע הגר"ז כתב בסי' קפז דהחויב ברהמ"ז חל רק שגומרים לאכול ובאמצע האכל לא חל בכלה חיוב, ולפ"ז שפיר איכא עוסק במצוה.

במתנות לאביונים, יש שכתבו שזה מצות צדקה, ויש לדון נפ"מ אם אחד הולך לתת לעני מתנות לאביונים, ובאמצע הדרך מבקש ממנו עני כסף אם חייב לתת לו מדין צדקה רגלה או שפטור משום עוסק במצוה דאם זה צדקה אז זה אותו מצוה ויש שדנו שעוסק באותו מצוה לא נפטר.

בשער הציון סי' תעה כתב דמי שמקיים מצוה בזמן שהוא עוסק במצוה הרי הוא לא צריך לקיים עוד פעם כיון דכבר קיים, אמנם במהר"ח או"ז סי' קסב הביא בשם ה"ר מתתיהו דמי שנותן צדקה בזמן שעוסק במצוה הוא נותן מתנה בעלמא. וחזי' שסובר דכיון דפטור אינו מקיים כלל מצוה ולפ"ז צ"ע לשי' הפמ"ג שהובא במ"ב סי' עא, במצוה דרבנן פטור מדאורייתא א"כ מי שעוסק בתפלה לא מקים מתנות לאביונים לשי' ה"ר מתתיהו. אמנם הרי חזינן דנותנים צדקה באמצע התפלה, והרי שי' הריטב"א דעוסק במצוה אסור לו לקיים מצוה אחרת וע"כ דכאן שאני וצ"ב.

במ"ב כתב דאם ידע שע"י שישתכר יפטר

מי ששלח שליח לתת מתנות לאביונים ואח"כ שלח עוד שליח

ונראה דהרי היה קבוע שאינו ניכר, וכתבו התוס' דזה רק מטעם קנס אסרו, אמנם נראה דתלוי בזה מה הטעם שקבוע שאינו ניכר לא מקרי קבוע, אם הטעם משום דאין כאן דין קבוע כלל או שהטעם משום ביטול ברוב דאם משום בטל ברוב הרי כאן לא מתבטל העני ברוב.

ראיתי לדון בשם הגר"א גניחובסקי דמי ששלח שליח לתת מתנות לאביונים ואח"כ שלח עוד שליח, אם יש לחוש דהשליח השני נתן לאותו אחד שנתן השליח הראשון דהרי מיקרי קבוע וא"כ יש לחוש כמו בשולח לקדש דאסור בכל הנשים שבעולם.

מתנה אחת לשני לאביונים

שמעתי להקשות דבגמ' יומא אמרי' יעו"ש. וא"כ אמאי לא נימא נמי כאן דכתוב ונתן על שני השעירים גורלות, דאמאי לא נימא דעל כל שעיר שני גורלות אביון.

מחצית השקל שאחד נותן בשביל השני וכן מתנות לאביונים

זהו רק בקנינים דיכול לקנות בשביל השני אבל סתם לעשות מעשה וזה יחשב בשביל השני אבל סתם לעשות מעשה וזה יחשב בשביל השני זה לא מהני. וכדבריו פי' במחנ"א. וצ"ע היאך יפרש הגמ' ושוקל לו שקלו, ובחמדת שלמה סי' לב מביא בשם הנתיות שבאמת בשוקל לו שקלו לא מקיים איך מצוה וצ"ע. ולפי דבריהם צ"ע אם במתנות לאביונים ובמחצית השקל אם יכולים לתת עבור השני, ויצטרכו לזכות לאשתו ובניו.

בפשטות היה נראה שמהני, והמקור מגמ' כתובות דף קח ע"א דמבואר דיכול לתת שקלו להשני ומבואר שם ב"י דיש לו כבר חלק בקרבנות ורק מצוה עליו, וחזון דיכול ליתן מממונו בשביל השני ועי"ז מתקיים המצוה. ובפשטות יסודו מדין עבד כנעני וכו"כ בחז"א.

אמנם עיין בתשו' ר"י מליסא, סי' ה שהביא הרמ"א שכתב דאי אפשר לפדות הבן ע"י אחר, וביאר דבריו שכל מה שאפשר לתת בבל השני

מצא מטבע של חמש שקל בבהכנ"ם בפורים

ודעת החיי אדם דלא הולכים כלל בתר האנשים רק אחר רוב בשר. ודעת הבית מאיר והחזו"א דגם הולכים בתר רוב בשר וגם בתר רוב החנויות, וממלא כך הרי מתפללים יש יותר מגבאי צדקה, אבל מטע של חמש שקלים יש יותר בצדקה מאשר באנשים, וממלא אם אזלינן בתר החנויות הרי כאן אזלינן בתר הראשונים ואם אזלינן בת הכסף הרי ה"ה כאן אנו הולכים בתר רוב הכסף. ולפי הבית מאיר והחזו"א זה יהיה ספק. וכן יש לדון במי שמצא בחצר של אחד דתמיד הדין הרי אלו שלו, משא"כ כאן הרי אם יש יותר אנשי צדקה משכני הבית הרי רוב שהגיע מהם, ואף בכל השנה, אם היה אחד שם כנגד הרבה אבל יש יותר כסף, אמנם יש לדון מצד ריבוי הזמן, אבל כבר דנו אם יש כזה רוב של זמן.

הנה בכל השנה מי שמצא הרי אלו שלו דהבעלים מתיאשים, אמנם אם נפל מגבאי צדקה, לכאורה לא מהני יאושם, ומעתה יש לעיין דפורים אולי נתלה שנפל מגבאי צדקה וממלא לא מהני יאושם. ונראה זה תלוי במחלוקת אחרונים, דהרי הדין דבעשר חנויות ותשע מוכרים כשר ואחד מוכר טרף הולכים בתר הרוב, ונחלקו האחרונים מה יהיה באם חנות אחד יש יותר בשר מכל התשע חנויות, דעת החו"ד בסי' סג ביו"ד דלא תלוי כלל בבשר רק באנשים ואף אם יש שני חנויות ואחד מוכר יותר בשר לא הולכים בתר רוב בשר. דמתי הולכים בתר רוב זהו רק בשובך דהיונים באים מעצמם אבל כאן שאחד מכר וספק מיהו המוכר על זה לא מהני רוב בשר.

אם מותר לתת מתנות לאכיונים במקום שאסור להרהר בדברי תורה

הנה בכל צדקה שי' הח"ח באהבת חסד די ש צריכות כונה, ולפ"ז אם צריך כוונה הרי כתב
דין מצוות צריכות כוונה ובשם הברכת שמואל אמרים כיון שהמצוה שהוא יקבל אין בזה
המ"ב בהל' תקיעת שופר שסור לכיון במקום שאסור להרהר בדברי תורה, וצ"ע.

